

Innhold

Seminar i Pensjonsforum 19.november 2008	2
Dagsaktuelt om pensjon	3
Gjennomføring av pensjonsreform.....	3
Høyesteretts behandling av regulering av tjenestepensjoner.....	3
Norsk seniorpolitisk barometer for 2008.....	4
Utviklingen i alderspensjon for 2008	4
Om lov om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (alderspensjon).....	4
Nye publikasjoner og forskning om pensjon	5
Hva skjer? Seminarer og konferanse om pensjon	6

Seminar i Pensjonsforum 19.november 2008

Det neste seminaret i Pensjonsforum avholdes fredag 14.november kl. 09.00 – 12.00. Programmet ser slik ut:

Framtidas tjenestepensjoner

Tid: 14. november kl. 09.00 – 12.00

Sted: [Cafeteatret](#), Hollendergata 8, Grønland (Trykk for kart).

Program:

1. Audun Gleinsvik (Econ): Oppspill med utgangspunkt i Pensjonsforums tjenestepensjonsprosjekt
2. Sissel Rødevand (FNH, livsforsikrings- og pensjonsavdelingen): Om de ulike tjenestepensjonsordninger som tilbys av bransjen
3. Pål Lillevold (Aktuarfirmaet Lillevold & Partners): Et bærekraftig pensjonssystem – om regnskapsregler for bedriftenes pensjonsforpliktelser, kontroverser, internasjonale tendenser og mulig forestående endringer.
4. Kommentarer fra Eystein Gjelsvik (LO) og Alexander Henriksen (NHO)

Velkommen!

Påmelding til christer.hyggen@fafo innen tirsdag 11.11.08

Spørsmål kan rettes til Christer Hyggen på tlf.: 22 08 86 39

Dagsaktuelt om pensjon

Gjennomføring av pensjonsreform.

Regjeringen foreslår at iverksettingen av fleksibelt uttak av ny alderspensjon forskyves til 1. januar 2011. Samtidig foreslås det å forskyve innføringen av ny regulering av løpende pensjoner til 2011. Løpende pensjoner vil dermed reguleres med lønnsvekst i perioden 1. mai 2010 til 1. mai 2011, i stedet for med gjennomsnittet av pris- og lønnsvekst. Det foreslås ingen endring i iverksetting av opptjeningsreglene i ny alderspensjon, da disse først får betydning for de som tar ut pensjon fra 2016. Heller ikke iverksettingen av levealdersjusteringen foreslås endret fordi denne først får virkning fra 2011. Delingstallene for ulike årskull og uttaksaldre vil dermed ikke påvirkes. En forskyvning av fleksibel pensjon til 2011 vil innebære noe lavere utgifter til folketrygdens alderspensjon i 2010 fordi årskullene 1944-1947 ikke får adgang til fleksibel alderspensjon før i 2011. Merutgiftene ved forskjøvet iverksetting av ny regulering, i forhold til det som ble presentert i høringsnotatet, gjelder i all hovedsak de som allerede er alderspensjonister i 2010 og anslås på det meste til om lag 560 mill. kroner i 2011. Deretter vil de årlige merutgiftene reduseres gradvis. Sammenliknet med videreføring av dagens regulering innebærer dette likevel lavere utgifter.

Partene i arbeidslivet i privat sektor inngikk i lønnsoppgjøret våren 2008 en avtale om en ny avtalefestet pensjon (AFP) som er tilpasset den nye alderspensjonen i folketrygden. I den nye ordningen vil AFP utformes som et livsvarig påslag til folketrygden. Ny AFP skal i følge avtalen erstatte dagens AFP-ordning for personer født i 1948 eller senere, mens personer født i årene 1944–1947 beholder dagens ordning. Opplegget for ny AFP er imidlertid basert på at fleksibiliteten i folketrygden skulle innføres fra 2010. Når fleksibiliteten forskyves, vil det ikke være mulig å innføre AFP som en påslagsordning allerede fra 2010. Hvordan dette skal håndteres vil bli avklart i dialog med partene i arbeidslivet. Forskjøvet iverksetting av fleksibiliteten vil medføre at personer fra årskullene 1944 til 1948 og som ikke er omfattet av AFP ikke kan ta ut pensjon i 2010, men må utsette pensjoneringsen med inntil ett år. Dette vil berøre de som hadde planlagt å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år og som samtidig oppfyller kravet til tidliguttak. Utsatt uttak blir kompensert gjennom delingstallsmekanismen ved at den årlige pensjonen blir høyere.

Høyesteretts behandling av regulering av tjenstepensjoner.

Høyesterett har behandlet en sak der en gruppe pensjonister stiller spørsmål om hvorvidt StatoilHydro kan endre reguleringsmåten fra regulering i takt med G-regulering til en regulering avhengig av avkastningen i pensjonsfondet. Høyesterett tar utgangspunkt i at tjenstepensjonen er en kollektiv ordning der lovgivning stiller krav om likebehandling av de ansatte. På dette grunnlag finner de at det ikke er naturlig å forankre nærmere regler for pensjonsordning i de individuelle ansettelsesavtalene. Det er videre lagt til grunn at det i henhold til alminnelig offentlig rett kan gjennomføres endringer i pensjonsordninger, med unntak av reduksjoner i allerede opptjente pensjonsrettigheter. Lov om foretakspensjon

bestemmer at overskudd på pensjonistenes premiereserve skal anvendes til oppregulering av pensjonene. De kan likevel ikke overstige G-regulering. Høyesterett legger også vekt på den lange varigheten av pensjonsavtaler, der man må kunne forvente behov for endringer og en viss fleksibilitet med hensyn til tilpasning av pensjonsordningen. Slik fleksibilitet sammenfaller ikke med det å kreve samtykke fra den enkelte ansatte. Høyesterett konkluderer med at StatoilHydro ensidig kan endre reguleringsmåten for løpende pensjoner. Erik Råd Herlofsen i advokatfirmaet Ræder konkluderer med at, selv om dommen kun fastslår at arbeidsgivere har anledning til å endre reguleringsmåten på løpende pensjoner, er det naturlig å lese dommen dit hen at arbeidsgiver nå står sterkere også ved å innføring av andre endringer i en pensjonsordning, for eksempel ved å skifte fra en ytelsespensjonsordning til en innskuddspensjonsordning.

Norsk seniorpolitisk barometer for 2008

Synovate gjennomfører den årlige undersøkelsen som resulterer i Norsk seniorpolitisk barometer på oppdrag fra Seniorpolitisk senter. Undersøkelsen for 2008 viser stabilitet fra 2007, men også noen endringer, særlig i positiv retning. I følge undersøkelsen er diskriminering av eldre i arbeidslivet fortsatt utbredt, men er klart lavere enn for fire – fem år siden. Halvparten av de spurte svarer at de svært ofte, ofte eller av og til har opplevd at yngre arbeidstakere blir foretrukket når ny teknologi eller nye arbeidsmåter skal innføres. Eldre arbeidstakere svarer oftere enn yngre at de opplever aldersdiskriminering med hensyn til forfremmelser og intern rekruttering, deltakelse på kurs og opplæring i arbeidstiden og med hensyn til lønnsøkninger. Undersøkelsen avdekker også blant annet at 35 prosent av lederne mener søkere bør ha minst 10 år igjen av yrkeskarrieren, før de vil innkalle vedkommende til jobbintervju.

Utviklingen i alderspensjon for 2008

Statistisk Sentralbyrå (SSB) publiserer kvartalsvise tall for utviklingen for alderspensjonister. Ved utgangen av 3. Kvartal 2008 var det drøyt 640 000 personer som mottok alderspensjon. De siste årene har dette tallet økt med 16 000. Andelen pensjonister med tilleggspensjon har økt fra 87 prosent i 1999 til 93 prosent i 2008. Det blir flere eldre pensjonister. Ved utgangen av 3. Kvartal 2008 var andelen alderspensjonister over 85 år på 18 prosent. Den største andelen eldre alderspensjonister finner vi i Oslo med 21 prosent, mens den laveste andelen finnes i Finnmark med sine 13 prosent. SSB viser at det også er relativt store fylkesvise forskjeller med hensyn til andelen minstepensjonister. Ved utgangen av september 2008 var det drøyt 193 000 pensjonister med minstepensjon i Norge. Den laveste andelen minstepensjonister finnes i Oslo med 18,7 prosent. Til sammenligning er andelen minstepensjonister hele 38,5 prosent i Sogn og Fjordane.

Om lov om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (alderspensjon)

Odelstingsproposisjonen ventes fremlagt for Stortinget i november. Proposisjonen inneholder forslag til lovendringer i lov av 28.februar 1997 nr. 19 om alderspensjonen i folketrygden. Når Stortinget har gjort sitt vedtak, vil den første store pensjonsreformen formelt være på plass.

Nye publikasjoner og forskning om pensjon

Ålderspensionssystem i Norden. Nordisk Sosialstatistisk Komite nr. 34/2008.

Nordisk sosialstatistiske komite har nå publisert rapporten "Om Ålderspensionssystem i Norden". Denne kan lastes ned fra NOSOSKO's hjemmesider. I rapporten sammenlignes de nordiske pensjonssystemene og omfatter blant annet tema som pensjoner i samfunnsøkonomisk perspektiv, problemstillinger knyttet til en aldrende befolkning, pensjonsalder, kjønnsperspektiver og pensjonssystemenes framtidige kostnader.

Solem, Per Erik (2008): Endring i lederes holdninger til eldre arbeidskraft. Nova rapport 12/2008.

Denne rapporten analyserer data fra Norsk seniorpolitisk barometer 2003-2007 om holdninger ledere i arbeidslivet har til eldre arbeidstakere. I denne perioden har det vært stor offentlig oppmerksomhet om behovet for å bruke eldre arbeidskraft bedre og for at flere pensjonerer seg senere enn i dag. Ledernes oppfatninger av eldre arbeidskraft har endret seg i positiv retning. Følelsen av å ville like å ansette eldre arbeidstakere og seniorer har også blitt mer positiv i perioden, men det har også viljen til å ansette unge og nyutdannede. Overlegent mest populære er kategorien «erfarne arbeidstakere». De «erfarne» det her gjelder, synes stort sett å være under 50 år. Minst populære er fortsatt «eldre arbeidstakere». Indirekte indikatorer på ledernes atferd overfor eldre viser også positive tendenser over perioden.

Oppfatningene av hvor ofte det foregår aldersdiskriminering i arbeidslivet synes å være i mindre endring enn mange av de andre oppfatningene. Rapporten diskuterer i hvilken grad endringene er konjunkturavhengige og hvordan holdningene varierer mellom bransjer og sektorer og med ledernes kjønn og alder.

Veland, G. (2008): Det kommer an på - Drøfting av begrunnelser for og virkninger av å endre en offentlig tjenstepensjonsordning til en innskuddsordning. Fafo-notat 2008:16

Innskuddspensjoner er i sterk vekst i det private tjenstepensjonsmarkedet, både som følge av OTP og ved at virksomheter omdanner gjeldende ytelsesordninger til innskuddsbaserte ordninger. Notatet drøfter begrunnelser for og årsaker til at virksomheter har valgt eller har et ønske om å foreta en overgang fra ytelsespensjon til innskuddspensjon, samt hvilke konsekvenser en slik endring vil kunne ha for arbeidstakerne i disse virksomhetene. Både fordeler og ulemper presenteres, herunder de pensjonsmessige konsekvenser for de som berøres av en omdanning. Det tas utgangspunkt i en overgang fra en offentlig tjenstepensjonsordning (Statens Pensjonskasse) til en innskuddsordning.

Holmøy, Erling og Kyrre Stensnes (2008): Will the Norwegian pension reform reach its goals? An integrated micro-macro assessment. Discussion papers 557:2008, Statistics Norway, Research department.

Erling Holmøy og Kyrre Stensnes i SSBs forskningsavdeling har publisert et arbeidsnotat der de ved hjelp av økonomiske modeller beregner mulige effekter av pensjonsreformen. Forskerne konkluderer med at reformen vil styrke statens finanser, men at den også vil føre til økte inntektsforskjeller mellom pensjonistene.

EU-rapport: "Privately managed funded pension provision and their contribution to adequate and sustainable pensions"

Private fonderte pensjonsordninger får stadig større betydning internasjonalt. Dette fremkommer tydelig i en nylig fremlagt studie av Social Protection Committee. Rapporten gjennomgår status og utviklingstrekk i EU-landenes pensjonssystemer, herunder samspillet mellom de ulike pillarene, og pågående reformer. Rapporten vier organisering av risiko og risikofaktors betydning for framtidige pensjonsytelser særlig oppmerksomhet, herunder risiko knyttet til sysselsetting og karriereavbrudd, levealdersrisiko og finansiell risiko.

Rapporten kan lastes ned fra:

http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/adequacy_sustainability_en.htm

Hva skjer? Seminarer og konferanse om pensjon

Trygdeforskningsseminaret 2008

Arbeids- og velferdsdirektoratet inviterer til årets Trygdeforskningsseminar torsdag 27. og fredag 28. november i direktoratets lokaler, Akersgaten 64-68, Oslo. Det er to hovedtemaer for årets seminar: "Tidligpensjonering" og "De unges vei til arbeid". Det er invitert ledende forskere til innledningsforedrag på temaene. Det blir også arrangert parallelle sesjoner basert på innsendte bidrag fra deltakerne.